

Autonomi en fråga om nationalism?

En jämförande studie av Baskien och Katalonien

Hilda Fhager
Josephine Hansson

Abstract

Detta är en komparativ teoriutvecklande studie av fallen Baskien och Katalonien. Vi behandlar civilsamhället och nationalismens roll i regionernas strävan efter ökat självstyre. Med hjälp av en historisk tillbakablick söker vi förklaringar till den samtida politiken. Resultatet leder till att vi kompletterar en väl etablerad teori på området nationalism. Vi kommer fram till att både det politiska maktutövandet och civilsamhället är bidragande förklaringsfaktorer till uppkomsten av nationalism i de två regionerna. Detta väcker frågan om hur dessa regioner inspirerar andra spanska regioners strävan efter självstyre. Tyngden i arbetet ligger dock inte i att behandla dessa övriga regioner, men dessa regioner i ljuset av vår slutsats ger upphov till intressanta frågor om dagsaktuell spansk politik.

Nyckelord: Civilsamhälle, nationalism, Spanien, Baskien, Katalonien, autonomi.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Frågeställning och syfte	1
1.2	Metod och material.....	2
1.3	Operationalisering	2
1.3.1	Begreppsdefinition.....	3
1.4	Avgränsningar	4
2	Kataloniens historia.....	5
2.1	Före Franco	5
2.2	Under Franco.....	6
3	Politiska partier i Katalonien	8
4	Baskiens historia	10
4.1	Före Franco	10
4.2	Under Franco.....	12
5	Politiska partier i Baskien	14
6	Det civila samhället.....	16
7	Analys.....	19
8	Slutsats	24
9	Källförteckning	25
9.1	Litteraturförteckning.....	25
9.2	Artikelförteckning	26

1 Inledning

Under Spaniens transition till demokrati spelade de starka regionerna en stor roll då de utgjorde ett hot mot en stabil enad stat. När de fick sin autonomi så lades deras strävan efter självstyre på en nivå där den gick att ena. Dessa två regioner har alltså ett starkt inflytande på övriga landet i den mån att andra regioner egentligen har rätt att kräva samma autonomi. Vi menar att Baskien och Katalonien har varit och är drivande i frågan om ökat självbestämmande. Dessa två regioners arbete påverkar landets övriga 15 regioner, vilka nationalstaten delades upp i efter Francos död. Alla 17 regioner har lika rätt att söka om utökad självstyre. Spanien är en av Europas mest decentraliserade stater. Landet är inte en federation men är kanske på väg att bli det. (The Economist 070303) I februari i år (2007) röstade Andalusien för ökad självständighet. Endast 35 procent av andalusierna deltog i valet som med nästan 90 procents positiva röster beslutade om ökad frihet från centralmakten. (DN, 070218) Det andalusiska folket tillhör en nationalitet, inte en nation likt Baskien och Katalonien. Då våra valda studieobjekt vill värna om sina språk vill Andalusien låta flamencon finansieras av skattepengar, satsa på könslig jämställdhet inom den offentliga sektorn och de vill förverkliga den vänsterorienterade önskan om gratis skolböcker. Premiärminister Zapateros parti PSOE är mer autonomi-vänliga än oppositionspartiet PP. PP vill beskydda den enade nationalstaten Spanien, men deras partikamrater runt om i landet har självfallet inget emot lite extra makt på lokal nivå. Regionerna kontrollerar idag 36% av statskassan vilket är en högre siffra jämfört med många officiella federala stater. (The Economist 070303) Vi hävdar att Madrid håller på att förlora sin makt och eftersom Baskien och Katalonien spelar de drivande huvudrollsinnehavarna, är dessa regioner viktiga och högst aktuella att studera.

1.1 Frågeställning och syfte

Vår studie behandlar ämnet: *Autonomi en fråga om nationalism? - En jämförande studie av Baskien och Katalonien*. Frågeställningen genererar ett antal subfrågor. Vilka hot utgör de alltmer autonoma regionerna för Spanien som enad stat? Hur kan man förklara ett allt mer nationalistiskt Spanien – på regionalnivå? Varför utvecklades nationalismen till en strävan efter autonomi i Baskien och Katalonien?

Teorin om ett civilsamhälles roll ställs som kontrast till den teori om nationalism som Breuilly författat. Kan nationalism verkligen bara beskrivas

utifrån ett politiskt perspektiv eller är även civilsamhälle en stor påverkningsfaktor? Gör politiken civilsamhället eller gör civilsamhället politiken?

Till en första början var uppsatsens syfte att studera civil samhällena i de två regionerna och varför dessa gav upphov till viljan att ha större makt över sin region. Men allt eftersom upptäckte vi att det var nationalismen som var den drivande kraften i regionernas strävan mot autonomi.

Vårt syfte är att öka förståelsen för de historiska och politiska förhållanden som givit upphov till den baskiska och katalanska nationalismen samt vilken roll det civila samhället har i detta sammanhang. Syftet i förlängningen är att ge vidare tankar kring den uppsplittringsprocess Spanien nu genomgår, och som kommer att vara aktuell framöver då fler och fler spanska regioner vill öka sitt självstyre.

1.2 Metod och material

Detta är ett försök till en teoriutvecklande komparativ studie. (Esaiasson, Giljam m.fl. 2004:122) . Vi vill föreslå en kompletterande förklaringsfaktor till Breuillys teori om nationalism. Vi tillägger ytterligare en förklaringsfaktor – civilsamhället. Breuilly utgår ifrån ett historiskt perspektiv och menar att politik och makt är de främsta förklaringsfaktorerna till nationalismens utveckling. Vi hävdar dock att politik som förklaringsfaktor till utvecklingen av nationalism bör ses i ljuset av en ytterligare faktor, nämligen civilsamhället. Breuilly erkänner andra påverkande faktorer men behandlar dem inte i sin teori då han menar på att det ändå är politiken som är det väsentliga (Breuilly 1993:14). Att göra en komparativ studie innebär att man har två objekt och en tidslinje (Esaiasson, Giljam m.fl. 2004: 119). Våra objekt är Baskien och Katalonien och tidslinjen bestämd. Vi har valt Baskien och Katalonien som most-similar-cases i den mån att de med politik som måttstock utsatts för samma förutsättningar. Dessutom delar dessa två regioner en del olikheter gentemot det typiskt spanska i form av att de har eget språk, säregen historia och andra kulturella skillnader.

I vårt urval av material har vi gått rätt så traditionellt till väga. Vi har sökt efter böcker och artiklar som behandlar det vi har för avsikt att studera. Viss försiktighet har tagits då vi märkte att en av böckerna som gick att låna på Lunds statsbibliotek var skriven av Egin's chefsredaktör. Egin är en starkt nationalistisk dagstidning i Baskien. Denna bok valde vi att inte använda och i vårt fortsatta letande var vi mer observanta på författarens ursprung och dolda budskap.

1.3 Operationalisering

Vi behöver göra en teoretisk definition där vi tilldelar analysenheterna värden. För att få en högre validitet måste vi undersöka det vi har för avsikt att undersöka. (Esaiasson, Giljam m.fl. 2004:57, 59). Operationaliseringen kan alltid ifrågasättas.

Vår strategi har varit att resonera oss fram till vår operationalisering. Eftersom vi har en hög abstraktionsnivå inbjuder det till kritiskt ifrågasättande. (Esaiasson, Giljam m.fl. 2004: 62, 63)

1.3.1 Begreppsdefinition

Civilsamhälle

Vi har en närmst maximalistisk definition av civilsamhället. Vi menar att det är bredare än bara de frivilliga organisationer som engagerar sig i samhället. Rothsteins beskrivning av civilsamhället lyder:

”Mellan individen och de statliga strukturerna finns vad som brukar benämnas det civila samhället” (Rothstein 2003:165)

Human Rights Watch report från 1997 beskriver civilsamhället som den öppna sociala sfären som är frivillig, självgående, mer eller mindre självförsörjande och fri från staten. (Encarnación 2 003:24)

Nationalism

Ordet nation likställs ibland med stat. Så är fallet bland annat i FN som är en förening av nationer. Om man tänker efter så är betäckningen rimlig eftersom det i FN finns nationer representerade utan att vara erkända stater. (Kellas 1998:3) Bland dessa, menar vi, finns bland annat den palestinska myndigheten. En nation behöver alltså inte vara en stat, men vad gör då en nation till en nation?

Gemensam historia, förfäder och kultur är de vanligaste punkterna som binder samman folk i en nation. En mer objektiv länk mellan befolkningen i en nation är sådant som språk, religion och territorium. (Kellas 1998:3,4)

Vi menar att det i Spanien finns flera regioner där flera utav dessa punkter binder samman folket och ger en större känsla av nation snarare än region. Våra två studieobjekt Katalonien och Baskien är kanske de tydligaste exemplen. Detta innebär att man även kan erkänna existensen av en mångfald nationer innanför gränserna av en stat - en så kallad multinationell stat. (Kellas 1998:3) Baskien och Katalonien ingår i James Minahans uppslagsverk över nationer utan stater. Även i James G. Kellas bok *The Politics of Nations and Ethnicity* tas de två återigen upp som territoriella områden med nationssträvande egenskaper.

Folkets medvetenhet och intresse för att tillsammans bildar en nation är det som kallas nationalism. Förutom beteende så kan nationalism även vara ideologiskt betingat. (Kellas 1998:4)

Kellas menar att en nation kan ta sig uttryck på tre arenor: den politiska, den ekonomiska och den kulturella. Eller tre nivåer: den officiella, den sociala och den etniska. Nationalism kan utövas på alla nivåer där en nation existerar. I politiken kan nationalism ta sig uttryck så att ett territoriellt område strävar efter autonomi eller total självständighet från staten. Att en region strävar efter mer självstyre behöver inte betyda att befolkningen identifierar sig mycket mer med sin regionella tillhörighet än med nationalstatens. Att människor inte vågare

identifiera sig med sin region kan bero på en rädsla av att det skulle splittra staten som de tillhör, vilken kanske är en nybildad demokrati.

1.4 Avgränsningar

Jämförande studier om Baskien och Katalonien har gjorts. I Linz och Stepan's bok från 1996 *Transition and consolidation* beskrivs regionernas roll som avgörande för en lyckad konsolidering av den spanska demokratin. Deras strävan efter självständighet var ett hot mot den enade staten men landade på en nivå som gick att hantera konstitutionellt.

Avhandlingar har även skrivits om katalansk och baskisk nationalism där dessa regioner tas upp därför att de utmärker sig från de övriga 15 regionerna i Spanien. Montserrat Gubernau skrev år 2000 i *Parlament Journal* en artikel där regionernas historia och utveckling togs upp och jämfördes. I sin slutsats stryker hon under att det är områden i ständig förändring och att hennes slutsats inte är definitiv. Det har nu gått 7 år sedan Gubernau skrev sin jämförande artikel.

Hur kan dessa två regioner åter jämföras för att skildra det som pågår idag i Spanien? Gubernau börjar med en historisk tillbakablick. Där börjar vi också men fortsätter med en analys av historien med hjälp av John Breuillys teori för att leta efter nationalismens rötter.

Utvecklingen i regionen sedan år 2000 har gått åt samma håll. Nya nationalistiska partier har uppstått och mer självtyre har röstats fram. Nationalismen bör enligt oss ha en mer framträdande roll än den har i Gubernaus artikel. Har denna nationalistiska väg dessa regioner gått, inspirerat andra spanska regioner att söka sina historiska rötter?

Breuilly fokuserar på politiken och historians roll för en utveckling av nationalism, därav vår avgränsning.

2 Kataloniens historia

2.1 Före Franco

Skillnaderna mellan samhällena på den Pyreneiska halvön var minimala under den romerska och västgotiska tiden (bortsett från de baskiska områdena). Kataloniens historia börjar från och med 700- och 800-talen då Karl den Store skapade Marca Hispanica (den spanska marken) under frankiskt styre. Vid slutet av 900-talet skedde dock en nedgång för frankerna. Frankerna hade svikit Barcelonaborna genom att inte hjälpa dem då staden anfölls av en morisk fältherre. Detta gav de "katalanska" grevarna styrka till att bryta Katalonien ur det frankiska riket. Dock vågade aldrig den mäktigaste greven och hans efterträdare beteckna sig så som kungar – därför förblev Katalonien endast ett furstendöme. (Scotoni 1986:121)

På 1100-talet författades den första lagsamlingen som kom att gälla i nästan hela Katalonien, i och med detta började det katalanska folket betraktas som katalaner av utomstående. (Scotoni 1986:121-122)

Graden av självständighet har skiftat genom historien, men den nationella rörelsen kulminerade för Kataloniens del under 1200-1400-talen. (Malmström 1996:13)

I union med Aragonien sträckte sig det katalanska territoriet bort mot Athen. Ifrån Barcelona kontrollerades Medelhavshandeln. Barcelona var som en självständig stat i staten. Dessa hade kontor så långt norrut som London och Brügge. Stormaktens hegemoni över Medelhavet försvarades med jämna mellanrum i krig mot bland annat fransmän, araber, italienare och turkar. Spår av det stora imperiet märks än idag främst av att katalanska fortfarande talas i Valencia, Andorra men även på Balearerna och Sardinien. (Lindqvist 1991:108,111; Scotoni 1986:124)

På 1400-talet bleknade dock Katalonien som stormakt till följd av en ekonomisk depression, bondeuppror, en omfattande utvandring till Valencia och Balearerna på grund av den återkommande pesten och ett tio år långt inbördeskrig. Inbördeskriget var resultatet av en maktkonflikt mellan kungamakten och La Generalitat (det styrande rådet). (Lindqvist 1991:112; Scotoni 1986:126-127)

Kastilien och Aragonien enades i slutet av 1400-talet och bildade det federala kungariket Spanien där Katalonien förblev en autonom stat i unionen. För Kataloniens del förde det med både gott och ont att vara en del av unionen. Det mäktiga Kastilien hjälpte det katalanska folket att bli kvitt sjöröveriet men Katalonien förbjöds att handla med Amerika. Det spanska kungarna handlade

efter kastilianska intressen och identifierade sig inte med katalanerna. Detta förhållande mellan kungamakten och Katalonien tydliggjordes på 1620-talet då det katalanska parlamentet inte bidrog med medel till en spansk vapenunion. De bräckliga relationerna ledde in i ett krig där Katalonien stöddes av ärkefienden Frankrike. Katalonien förblev dock medlem av unionen på samma nivå som tidigare tills slutet av seklet då Katalonien kom att inta en jämbördig position vid Kastiliens sida. Trots goda tider för Katalonien förlorade de snart sitt politiska inflytande över Spanien och sin 700 år gamla frihet – troligtvis på grund av att Katalonien stödde fel sida i det europeiska stormaktskriget. Om man likt Baskien valt att vara Felipe V trogen skulle förmodligen också Katalonien fått behålla sin autonomi. Så småningom kom katalanerna att acceptera det enväldiga kastilianska styret. Dock kunde Katalonien behålla sin mycket speciella civilrätt. Katalonien kom att utvecklas ekonomiskt och socialt i en häpnadsväckande rask takt och detta torde vara civilsamhällets verk då de kastilianska myndigheterna var sparsamma med sina insatser. (Scotoni 1986:128, 130-132)

Under flera årtionden kände katalanerna som spanjorer men av två orsaker utvecklades den moderna katalanska självständighetssträvan, enligt Pau Puig i Scotoni. Dels gav det liberala styret i Spanien inte tillräckligt goda resultat för den katalanska stadsbefolkningen dessutom pågick en jämförelsevis mycket kraftig moderniseringsprocess i Katalonien vilket fick regionen att känna sig annorlunda och stark. (Scotoni 1986:132)

Katalanska företagare, intellektuella och politiker samarbetade inför valet 1901 vilket resulterade i stora framsteg för kandidaterna. Industriföretagarna bidrog med ekonomiska medel som genererade till att man kunde producera egen media (press, tidningar). Det företagarvänliga partiet fick tävla om folkets förtroende med en vänsterpolitiker från Andalusien. Men pluspoäng tillskänktes det katalanska partiet då de lyckades få igenom en sammanslagning av fyra katalanska landsting. Ekonomin och moderniseringen gick på högvarv och Katalonien hade en form av ”egen regering”. (Scotoni 1986:137-138, 140)

Svårigheterna att samarbeta med vänstern och ett misslyckat försök att vinna autonomi åt Katalonien resulterade i en splittrad katalansk rörelse. Dock väcktes den katalanska nationalismen återigen under diktatorn Primo de Riveras förtryck (1923-1930) av den katalanska identiteten. Under de sex kommande åren innan det spanska inbördeskriget kom den katalanska politiken att domineras av vänstern vilka lyckades att ge Katalonien sin efterlängttade autonomi. Katalonien tilläts 1932 egen domstol, parlament och regering. Regionen präglades därefter av politisk stabilitet samtidigt som fascistiska krafter genomsyrade resten av Spanien. Men 1939 nådde fascismen även Katalonien då general Franco ockuperat territoriet. (Scotoni 1986:140-142, 146)

2.2 Under Franco

Då Franco kom till makten 1939 inleddes en kulturell och lingvistisk homogeniserings process. (Conversi 1997:109) Franco hävdade att Spanien var en

odelbar enhet. Det katalanska språket förbjöds. (Lindqvist 1991: 279) Kastilianska – spanska var ”imperiets språk” och därför skulle det talas över hela det spanska territoriet. (Conversi 1997:110) I Barcelonas telefonkioskar fanns det små skyltar som varnade för att inte tala kastilianska. Bibliotek med katalansk litteratur brändes offentligt och i radio och skolor förbjöds språket. I landet avrättades 6000 gymnasielärare och ännu fler sattes i fängelse. (Lindqvist 1991:279-280) Präster var till och med ombedda att tala med en spansk accent då de sa något på latin under gudstjänsterna. (Conversi 1997:113) Namn på gator i Katalonien byttes eller översattes, folkdansen ”la Sardana” förbjöds och nyfödda bebisar fick inte döpas till katalanska namn. (Scotoni 1986:149) Det var även vanligt med namngiveri och spionage. (Conversi 1997:113)

En francoistisk journalist talade om att de små staternas tid var över och att det i det nya Europa istället skulle finnas stora, starka, vitala nationer så som Spanien, Italien och Tyskland. (Conversi 1997:112)

Francoregimen diskriminerade Katalonien ekonomiskt och endast de industrier som ansågs vara av nationellt värde i regionen bevarades. Franco sade 1944 att han ville upphäva stora industrikomplex i Katalonien och Baskien eftersom de var för stora och därmed farliga. Trots detta var många företagare Franco trogna eftersom Franco återlämnat de tillgångar som berövats dem under revolutionen. Men denna samhällsgrupp var också den enda som stödde regimen. (Scotoni 1986:149)

De flesta historiker delar in francoismens era i två perioder. Från inbördeskriget 1939 till teknokratitiden 1959 och från den sist nämnda till Francos död, 1975. (Conversi 1997:109) De så kallade teknokraterna bestod av en ny generation av Francoministrar vilka genomförde moderniseringsreformer. Ett flertal av dessa män var medlemmar i ordernsällskapet Opus Dei. Den senare delen av francoepoken brukar gå under beteckningen ”utvecklingens år”. Bruttonationalprodukten steg med omkring 7% per år och Spanien utvecklades från att vara ett u-land till att bli världens nionde största industriland. (Lindqvist 1991:283)

Katalonien drog till sig invandrare till industrierna från Andalucien och Extremadura. Idag är nästan hälften av katalanerna inflyttade eller barn till dessa utbölingar. I förorter som Tortosa och Badalona talas det nästan uteslutande kastilijanska, men många avkomlingar talar katalanska eller är tvåspråkiga. (DN 061102)

Åren innan Francos död var oroliga rent ekonomiskt, men även ute i samhället. Kampanjer för ett autonomt Katalonien likt 1932 års författning och protestaktioner utfördes av en enad opposition. (Pau Puig i Scotoni 1986:151-152)

3 Politiska partier i Katalonien

Efter två års förhandlingar återfick Katalonien sin autonomi 1979. Den katalanska rörelsen var respekterad av Madrid, på grund av Kataloniens stora engagemang för den demokratiska kampen i Spanien. (Scotoni 1986:153-154)

Det borgerliga nationalistiska partiet Convergència i Unió (Convergence and Unity Party) är det ledande partiet i Katalonien. 1980 fick de 28% i regionalvalet och i valen därefter har CiU fått mellan 40 och 50 procent av rösterna fram till 2003 då procentandelen gick ner under fyrtiostrecket (Kellas 1998:109, SvD 031118). Det mer radikala partiet ERC fick en vågmästarroll i regeringsbildandet detta år, vilket slutade med att de valde att regera med PSC-PSOE (socialisterna) istället för de CiU (DN 040225). ERC som strävar efter självständighet dubblade nästan sina röster i detta val. (The Economist 031122)

Jordi Pujol – även kallade ”Mr Katalonien” var regeringschef i Katalonien under 23 års tid. Som ung började han engagera sig i en katalansk nationalistisk rörelse vilket senare ledde till två års fängelse under Francos regim. Vid diktatorns död bildade han CiU. Pujol har lett Katalonien under en omvälvande period. Under det senaste decenniet har exempelvis den katalanska befolkningen ökat från sex till över sju miljoner i antal. (SvD 060122) Pujol arbetade för en fredlig nationalism och skapade ett rumsrent parti vilket nu är en accepterad som ett av många spanska partier. (The Economist 031122)

CiU är starkt förankrat i civilsamhället. Det har ett nätverk av ”civila” institutioner varav en är Barcelonas fotbollsklubb, som alla samlas kring. Partiets nationalism är resultatinkriktad och konservativ. (Scotoni 1986:155)

Det näst största nationalistiska partiet PSC-PSOE är ett katalansk-spanskt socialistiskt parti. Det finns också två mindre partier vid namn Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) och Communist Left (IC). (Kellas 1998:110) PSC-PSOE är en del av det spanska PSOE men förespråkar ett autonomt Katalonien. Väljarbasen består av inflyttade arbetare men även katalaner. Den katalaniska socialisterna står för brukar de hävda är av en progressiv och öppen typ. De talar också om att de vill ha ett Katalonien som är solidariskt gentemot övriga Spanien. Genom PSC-PSOE:s framgångar i Barcelona har partiet en betydande maktposition i politiken. (Scotoni 1986:155)

Förra året förhandlade fyra katalanska partier med den kastilianska regeringen om en uppdatering av författningen som slogs fast 1979. Katalonien har liksom Baskien eget skolväsende och polisstyrkor, men åsikterna går isär gällande den nya författningen då det handlar om skatter och den katalanska vädjan om att det i författningen ska stå skrivet ”Cataluña es una nación”. Det spanska högerpartiet PP är oroliga för att Spanien som enad nationalstat håller på att fragmenteras. De menar att ett ökat självstyre strider mot den spanska konstitutionen. Den spanska premiärministern Zapatero och hans socialistiska parti är mer öppen för en

kompromiss, delvis har detta en ideologisk förklaring men PSOE är också beroende av ett starkt stöd från partivännerna i PSC-PSOE. (SvD 060122).

Hösten 2006 återfick CiU makten i Katalonien och bildade regering ihop med PSC-PSOE.

Det radikala nationalistiska ERC förlorade det väljare de lockat till sig från CiU tre år tidigare. (DN 061102) Patriledaren för ERC bojkottade en ceremoni för en avliden premiärminister under ett besök i Israel eftersom den katalanska flaggan inte hissades. Han uppmanar också katalaner att inte stödja Madrids ansökan om att få hålla de olympiska spelen om fem år. Dessutom bär han ansvaret för ett konstlat prisfall av det katalanska cava-vinet i Madrid. (The Economist 050618) De separatistiska förespråkarna har ingen bred bas och deras åsikter uppmärksammas endast på nationaldagen. (Pau Puig i Scotoni 1986:156) Men även om ERC:s ledare gärna utropar slagord som "Länge leve det fria Katalonien!", går inte Katalonien mot självständighet. Få vill ha total självständighet, men alla partier utom PP önskar en högre grad av självbestämmande. (The Economist 031122) Den före detta CiU-ledaren Pujol var på besök i Sverige förra året. I en intervju upprepade han att det är ett autonomt självstyre inom Spanien som är målet och därför måste den katalanska kulturen, institutionerna, språket, de politiska och finansiella befogenheterna erkännas genom att Katalonien betraktas som en nation. (SvD 060122) Och även CiU:s motståndare den regionala regeringschefen Pasqual Maragall (PSC-PSOE) i Katalonien ser sitt land som "ett land med flera Spanien". (DN 051103) PSC-PSOE ledaren menar att premiärminister Zapatero förstår sig på katalanernas situation och därför är villig att förhandla om ökat autonomt styre. Andra menar att Zapatero är alltför beroende av nationalisternas stöd och därför långsamt tvingas upplösa Spanien som en enhet. En före detta redaktör för den PSOE-vänliga dagstidningen *El País* menar på att spanjorerna måste besegra sin rädsla och kunna se Spanien som en federalstat utan fruktan för ordet "federal". (The Economist 050618)

4 Baskiens historia

4.1 Före Franco

Att man kallar baskerna för det mystiska folket är för att man inte riktigt vet var de kommer ifrån (Scotoni 1986: 11). Det har funnits många olika teorier om var baskerna härstammar ifrån. Vissa forskare menade att de härstammade ifrån de kelter som på 1000 talet f.kr tog sig ner mot Spanien. Andra menade att de var kvarlevor från den iberiska urbefolkningen. Denna teori precis som den om kelterna har inte kunnat bevisas. En teori som fortfarande lever kvar är att det var afrikaner som tog sig upp i Spanien och bosatte sig i Baskien (Åberg 1965:30). De olika folkgrupper som hade tagit sig till Spanien romaniserades helt 200 f.kr då romarna erövrade Spanien. (Kurlansky 1999: 29)

Baskien som sträcker sig från Spaniens norra bergstrakter och in i Frankrike har rent geografisk haft svårigheter att bli en enhet. Berg kommer emellan baskerna i Spanien och Frankrike. (Kurlansky 1999: 29)

Det har aldrig funnits någon baskisk stat. Dock var de under högmedeltiden samlade under samma krona, nämligen kungariket Navarra. I detta kungarrike var fler än baskerna samlade. Men detta är alltså den enda gången som baskerna lytt under samma ledare. (Scotoni 1986: 39)

På grund av olika religiösa påtryckningar från de kristna i norr (Frankrike) och muslimerna i söder (Spanien) började man organisera sig och man tror att det var kyrkan som först fick baskerna att organisera sig. Baskerna kom att ingå i, tillsammans med Aragonien, Kastilien, Gascogne, Navarra och Toulouse Sancho den stores armé som skulle rädda Europa från arabernas framgång. Efter Sancho den stores död så delades denna allians. Nu började en ny tid för baskerna. Under den tid som baskerna lytt under andra makter eller ingått i allianser så har de relativt lätt klarat övergångarna mellan de olika härskarna. Under 1300- talet då feodalsamhället var normen, så även i Baskien. Så finns det uppgifter om att även bönderna hade mycket inflytande över politiken. Det var alltså inte aristokraterna som bestämde (Scotoni 1986: 39). Det var under den här tiden som baskerna förde något som liknade en gemensam politik. Dessa möjligheter försvann dock på 1400- talet då Baskien delades upp där bergen skiljer dem åt. Den norra delen åt Frankrike och den södra, större delen åt Spanien. (Kurlansky 1999:42)

Kungariket Navarra varade fram till år 1512. Under medeltiden var Navarras område en beskyddande region för kristendomen. Dessa områden hjälpte till att skapa det Spanien vi ser idag, något som många basker ser som sitt största problem. (Kurlansky 1999:42)

Under 1700-talet var relationen mellan Baskien och den Spanska staten stabil. Bourbon, den nya Spanska kungahuset försökte dock erövrta baskerna på en av deras förmåner de haft sedan 1500-talet nämligen tullfrihet (Scotoni 1986:38)

Carlistkrigen skedde under tiden då Baskien var mer eller mindre självstyrande under fueros (mellan 1840-1876). Fuegos var speciella lagar som bestämde Baskiens förhållande till centralmakten (Malmström 1996:14) Det stabila förhållandet tog slut 1876 när självstyret i Baskien avskaffades av centralmakten. Detta skedde i och med de tre inbördeskrig i den baskiska regionen på 1800-talet. Det var de liberala anhängarna till Isabel II mot anhängarna av Fernando VII:s bror Don Carlos- de så kallade carlisterna. Den större delen av den baskiska befolkningen stödde carlisterna vilket inte gillades och Baskiens egenbestämmande togs helt bort (Scotoni 1986:42). De gillade inte tanken om fueros (självstyrande regioner) eftersom det sågs som ett hinder för en spansk nationalstat. De skattelättnader och billiga importvaror som bönderna tidigare hade kunnat åtnjuta lös med sin frånvaro och många ruinerades av de stora förändringarna som borttagningen av fueros innebar. De negativa effekter som borttagningen av fueros fick födde frustration i Baskien och här någonstans på 1880 och 1890 talet föddes den baskiska nationalismen som reaktion på den stat (Spanien – Madrid) de såg som svekfull (Scotoni 1986:44, 45).

Den baskiska nationalismen växte sig stark och man ville åter kräva autonomi och man hoppades på förhandlingar mellan staten och Katalonien för att sedan lägga in en stöt. Förhandlingarna mellan Katalonien och staten uteblev dock. Det stora nederlaget för Baskiens politiska liv kom 1923 då Primo de Riviera tog makten i en militärkupp. De Riviera utlös et generellt förbud mot politisk verksamhet (Scotoni 1986:51)

Det spanska kungadömet föll 1931 och Spanien blev republik. Den nya konstitutionen lovade Katalonien och Baskien viss autonomi, så länge den inte i övrigt stred mot författningen. När man i Baskien skulle komma fram till ett förslag om autonomi inom republiken så rådde det delade meningar (Åberg 1965: 58). I Navarra bodde de mer konservativa som inte tyckte om förändringar och vilka med liten marginal röstade ner det förslag som man hade arbetat fram. De tre andra provinserna röstade genom förslaget med god marginal. Den republikanska regeringen kunde dock inte godta förslaget, framförallt inte hur de hade planerat att betala sin skatt. De ville själva driva in sin skatt och istället betala en bestämd summa till republiken. Baskerna drev detta som en rättighet enligt *Concierto Economico* som de kommit överens om med kungen 1876. Trots att de baskiska provinserna och republiken inte var överens fortsatta baskerna enligt sina planer och utlös val för att kunna installera en autonom församling i Bilbao som bland annat skulle bestämma i diverse ekonomiska frågor. Dessa val förbjöds av den republikanska regeringen som reagerade med att arrestera borgmästarna och ge böter. Detta orsakade stora demonstrationer i San Sebastian och Bilbao (Scotoni 1986:54)

Det är här de baskiska separationstankarna blev ett problem för den nya spanska republiken. Republiken hade kommit till genom militärkupp och inom militären ogillade man landets federala uppbyggnad. Även på vänstersidan ogillade man hur konstitutionen var upplagd då man tyckte den var alltför

högervriden. I Katalonien och Asturien gjorde gruvarbetarna våldsamma uppror 1934, som slogs ner av general Franco (Åberg 1965:60). Året som kom var kantat av våld och kaos. Spanien delades nu in i två läger. Det ena var folkfronten som bestod av kommunister, socialister och radikaler. Det andra bestod av katolska, borgerliga och liberaler och kom att kallas folkfronten. Baskien ville inte ta sida utan bildade ett eget center orienterat parti som skulle säkra deras religiösa självstyre. Den republikanska regeringen kunde inte acceptera detta och tvingade provinserna att ta ställning. Detta delade upp Baskien i olika läger. Navarra blev återigen upprorsprovinsen och här samlades man för att gå emot republiken. Alava och Pamplona ockuperades av generaler som fick över dem på republikanernas sida. Det baskiska nationalistpartiet var för republiken i Vizcaya och i Guipuzcoa. Det baskiska nationalistpartiets hot var anarkisterna som såg våldet som ända väg. Runt 500 människor dog under upprorets första månad. (Åberg 1965:64)

1936 blev det klart om Baskiens självstyre. De förklarade inför cortes att den Baskiska autonomin som skulle kallas Euzkadia skulle lyda under regeringen in Madrid fram till att fascismen var besegrad. Man slöt upp i Guernica för att tillsätta en regering. Aguirre valdes till president som sedan utsåg de medlemmar i regeringen som skulle gälla under kriget. (Åberg 1965:64)

Det var bara de vasco-gadiska provinserna som var inräknade i förhandlingarna. Navarra hade lämnats utanför sedan 1932. Guipuzcoa och Alava som hölls av Francos styrkor var inräknade men bara på pappret. I verkligheten var det provinsen Viscaya som främst kunde nyttja autonomin (Scotoni 1986:54)

4.2 Under Franco

1937 ändrades läget för Euzkadia då den koalitionsregering som styrde i autonomin inte längre kunde hålla samman. Den heliga staden Guernica bombades 1937 av tyskar. Här började nationalisterna och vänsteranhängare att skylla på varandra. Trots inre splittringar stod Euzkadia mot hårdare än vad man hade räknat med. De höll sig kvar fram till sommaren 1937 då nederlaget kom. Man sökte nu hjälp utifrån för att sluta en separatfred med de fiender som kunde garantera bra behandling av de baskiska soldaterna samt ge befolkningen fri passage för de som ville lämna landet. Man förhandlade med italienarna som man ansåg mer trovärdiga än Franco (Scotoni 1987:61). Man förhandlade i Rom med den italienske utrikesministern som gick med på baskernas plan. Men i sista sekund svek italienarna baskerna och lämnade över dem till Franco. Autonomi avskaffades helt och ett förtryck mot den förr självständiga regionen sattes igång med rättegångar och avrättningar. Detta förtryck i samband med svält och exil gjorde så att organisationslivet blev mycket knappt under den frankistiska diktaturens första år. 1944 avslöjades dock en organisation som sägs ha startat 1943 – Eusko Naya. Den 6 april 1947 organiserade 13 000 demonstranter sig utanför en kyrka i Bilbao för att demonstrera mot regimen. Strejker och

demonstrationer kom och gick fram till 1951 då de helt upphörde efter en nationalstrejk. (Scotoni 1987:63)

Aguirres som lyckats fly till Barcelona innan Euskadis fall, flydde vidare till Frankrike. När läget i Frankrike förvärrades lyckades han ta sig till New York där han kom att bli en av de mest inflytelserika exilpolitikerna. De som levde i exil i Storbritannien och USA blev väl bemötta. (Scotoni 1987:63)

Där kunde man fortsätta det politiska livet och linjen som fördes var exilnationalistisk. Utkast till en författning skrevs och spreds runt om i de länder där exilbaskerna befann sig. Det hade till och med bildats ett baskiskt nationalråd i London. (Scotoni 1987:67)

Men efter 1947 då baskerna hade börjat inse att Franco stod emot de påfrestningar som man hade hoppats skulle sänka honom. Så började den baskiska aktiviteten att trappas ner från regeringens sida. (Scotoni 1987:67)

Efter Aguirres död 1960 tog Leizaola över. Men han nådde inte riktigt upp till den enade kraft som Aguirres hade varit. Baskerna hade nu inga egna institutioner och det baskiska språket blev att svagare. Dessa var de grå åren för baskerna. Det var under dessa gråa år av förtryck och uppgivet hopp som ETA kom till. ETA utlöste den andra nationalistiska vågen i Baskien och kom att behärska den politiska arenan helt under 15 år i Baskien. ETA bildades redan 1951 av en grupp studenter som träffades för att studera det baskiska språket och dess historia. EKIN, som betyder att göra på baskiska, var en underground tidning som de redan efter två års existens kunde ge ut. Deras aktivitetslust var stor och spred sig fort (Scotoni 1987:67)

1962 utkom en bok ut som kom att ha stor betydelse för ETA:s fortsatta utveckling. Den hette Vasconia. Här beskrevs Baskiens samhälle som ett nära idealsamhälle utan förtryck och sociala olikheter. Man skyllde det klassamhälle som växt fram på den vad de kallade den spanska invasionen. I Vasconia skrevs det att det bara var genom att skaka av sig det spanska oket som man kunde befria sig från detta (Scotoni 1987:69). 1968 Genomförde ETA sitt första planerade politiska mord. Det var på poliskommissarie Melitón Manzanás. Han var en av Francos poliser 1970 inleddes rättegångar mot ETA aktivister, vilket kom att ge organisationen utrymme för en comeback. Man yrkade på dödsstraff och 700 års fängelse. Vad man fick istället var enorma protester mot dödsstraffen och detta enade folket i Baskien ännu mer än tidigare. (Scotoni 1986:72,73).

1973 mördas den spanske regeringschefen Carrero Blanco av ett ETA attentat. Det var året efter 1974 som ETA delades och gick på två håll. Ett ETA som valde våldet och ett ETA som valde en politiken (Scotoni 1986:74). Under Francos sista år trappades våldet upp samtidigt som ETA fick konkurrens av andra nationalistiska grupper som ogillade den våldsamhet som ETA stod för.

Sedan 1978, Franco har varit död sedan 3 år, står Baskiens autonomi inskrivet i den spanska konstitutionen. Baskien står inskrivet som en historisk nationalitet. (Scotoni 1986:75)

5 Politiska partier i Baskien

Baskierna erkänns som en av Spaniens "historiska nationaliteter" vid sidan om katalanerna och galicerna. (Scotoni 1986:75) Den baskiska författningen antogs 1979 efter en folkomröstning där endast 60% av baskerna deltog. ETA uppmanade till bojkottning av valet. Många röstade troligen ja till författningen av rädsla för vad som skulle hända om det framkom att baskerna egentligen önskade självständighet. (Scotoni 1986:76) Sedan 1978 skyddas den Baskiska autonomin i den spanska grundlagen, men det var först två år senare som lagen verkställdes och Baskien fick ett eget parlament och egen regering. (Scotoni 1986:75, 80)

I Baskien är de nationalistiska partierna uppdelade i Basque Nationalist Party (PNV) vilka är centerkonservativa, det separatistiska Herri Batasuna (HB) vilka är ETA:s politiska vinge och vänsterpartiet Euskadiko Eskerra (EE). (Kellas 1998:108)

I mars 1980 vid de första regionala baskiska valen vann de nationalistiska partierna 64% av rösterna, varav PNV 38% och HB 16%. Sex år senare splittrades dock PNV och den mer konservativa utbrytargruppen Eusko Alkatasuna (EA) tog mer än en tredjedel av moderpartiets röster. PNV var detta år tvungna att gå i koalition med Socialist Party för att hålla Herri Batasuna utestängd från makens korridorer. PNV har varit det styrande partiet i Baskien sedan 1980 med varierat valresultat genom åren. (Kellas 1998:109)

ETA: politiska vinge Herri Batasuna får betydligt mer uppmärksamhet än vad de procentuellt borde få om man ser till vilket politiskt stöd de har. 1996 fick partiet 12% av de baskiska rösterna vilket motsvarar mindre än en procent om man ser till hela den spanska befolkningen. De militanta ETA-medlemmarna bryr sig dock inte nämnvärt om detta då de anser att demokratiska val inte behövs som bekräftelse på den baskiska nationalismen. (Lawlor och Rigby 1998:36) Herri Batasunas (Folklig Enhet) anhängare är ofta välutbildade unga människor vilka har baskiska föräldrar. En fjärdedel av rösterna kommer dock från arbetare. (Scotoni 1986:79)

1974 sprack ETA i två delar. En sektion förespråkade både politiskt och militärt arbete för att uppnå målen och den andra grenen valde enbart att använda sig av militära medel. Den senare gruppen grundade sitt val på erfarenheter av svårigheter de stött på då terroraktiva medlemmar också framträdde inom politiken. (Scotoni 1986:74) Stödet för ETA sjunker. Baskerna är trötta på våldet och är rädda för att förlora det självstyre de idag har. Men trots att många inte direkt vill stödja ETA, vill de heller inte hjälpa polisen och ställer sig istället "neutral" vilket förmodligen gynnar ETA. (Scotoni 1986:79, 80)

I de kommande regionala och kommunala valen den 27 maj i år (2007) har flera mindre radikala nationalistparti på vänsterkanten hamnat i centrum för den politiska debatten i Baskien. Strax innan förra valet 2003 illegaliserades Batasuna.

Batasuna kan ses som ETA:s politiska falang. De som förr var anhängare åt Batasuna misstänks komma förbi partiförbudet vid regionalvalen. De misstänks främst sluta sig samman i de mest radikala av de baskiska nationalisterna i det extrema radikala nationalistpartiet Abertzale Sozialistak (AP). (El País 030910) En juridisk process inleddes i maj för att förbjuda AP, med anledningen att de har kopplingar till ETA. En stor del av AP:s kandidater har tidigare tillhört Batasuna och flera har varit dömda för samarbete med ETA. En ny arena för AP:s medlemmar kan bli det radikala baskiska partiet Accion Nacionalista Vasca (ANV) som fick kliva fram och ta över Batasunas gamla roll. Men en politisk process sattes igång mot ANV och fick resultatet att 133 av totalt 225 ledamöter förbjöds att ställa upp i valet. Partido popular (PP) har varit drivande i frågan om att få dessa två partier förbjudna. (El Mundo 070516)

6 Det civila samhället

Under Francoregimens första år var motståndet minimalt eftersom befolkningen var upptagna med att införskaffa mat för dagen och dessutom var de rädda för polisen. Men vid andra världskrigets slut enades den underjordiska oppositionen och francomotståndare. Och två år efter krigsslutet samlades 100 000 personer i ett kloster för att vittna om sin tilltro till ett fritt Katalonien. Francomotståndsgrupper så som kommunister och anarkister förde också en mindre utbredd gerillaverksamhet. (Scotoni 1986:149) Ett nätverk av civila, kulturella och utbildningsfrämjande rörelser bildades från 1950-talets början i Katalonien. (Balcells 1996:145) Som substitut för föreningsliv skapade Franco ett artificiellt ofritt civilsamhälle. Det var den katolska kyrkan som fick anta detta uppdrag. De bildade organisationer som ”Katolska arbetarnas brödraskap” och ”Katolska ungdomsförbundet”. Till 1965 var alla universitetsstudenter tvungna att vara medlemmar i studentorganisationen ”Sindicato Español Universitario”. Det fanns också en ofri motsvarighet till fackföreningar som officiellt skulle förena arbetare inom samma arbetsområde, främja harmoniska arbetsrelationer och motarbeta uppfattningar om att det fanns en klasskamp i samhället. Inofficiellt var organisationens uppgift att tämja och avpolitiserar arbetarklassen. (Encarnación 2003:60)

Samtidigt som ekonomin blomstrade vaknade motståndskampen på 60-talet till liv. På den politiska arenan var nu en ny generation katalanska arbetare och studenter aktiva och denna generation hade inte upplevt inbördeskriget. Dessa regimotståndare bildade fackföreningar, protesterade och arbetade för att främja den katalanska kulturen (genom att skapa förlag, tidsskrifter, kulturinstitutioner och instifta litteraturpriser). Katalanska ungdomar fick också upp ögonen för katalanismen genom protestsångares musik och dessa artister blev kultfigurer för den katalanska frihetssträvan. Samtidigt organiserade sig studenter i Baskien, inklusive ETA. (Scotoni 1986:67, 150)

Spaniens civilsamhälle är svårt att upptäcka om man bara använder sig av t.ex. Diamonds teori. Civilsamhället i Spanien har varit svagt rent organisationsmässigt men socialt har det varit livligt. Mediterreanean lounging är en term Encarnación använder för att beskriva det spanska civilsamhällets karaktär. Med detta menas att man träffas utanför hemmet på barer och caféer. Familjen har dessutom en helt annan roll i det spanska samhället precis som i många andra katolska latinokulturer. Att man bygger upp sin tillvaro kring kärnfamiljen menar Encarnación bidrar till en låg tillit till andra medmänniskor. Man litar på familjen men inte på medlemmarna i en organisation. I mitten av 80-talet rådde stor arbetslöshet i Spanien och många organisationer förlorade sina medlemmar. (Encarnación 2004:57)

Den socioekonomiska biten har också haft sin inverkan på det spanska civilsamhället. De spanska kvinnorna har varit ännu mindre representerade i de officiella organisationerna, så som fackföreningar. Detta kan förklaras med just bilden om kärnfamiljen och att kvinnan kom in på arbetsmarknaden långt mycket senare än mannen jämfört med övriga moderna Europa. (Encarnación 2004:57)

Vissa menar på att då Spanien övergick till demokrati, valde man att bryta helt med den auktoritära strukturen, vilken under Franco-eran genomsyrade hela samhället. På grund av detta är spanjorer ovilliga att organisera sig i sammanslutningar vilka följer ett hierarkiskt mönster. (Encarnación 2004:57)

Det är inte klokt att inkludera familjen i definitionen av det civila samhället eftersom det civila samhället ska vara något fritt och man väljer inte släktskap. (Ahrne och Papakostas 2002:42,43)

Det civila samhällets mening under upplysningen var att skydda mot statens möjliga intrång på de nyskapade mänskliga fri och rättigheter genom frivilliga organisationer. En av de största entusiasterna inom denna tankeskola var Alexis de Tocqueville. På senare tid har dessa tankar utvecklats för att passa in på vårt moderna samhälle och den skola benämns som den neo-Toquevillianska.

Enligt den neo-Toquevillianska skolan kan samhällen organisera sig på tre plan, tre arenor:

- Genom de lagar och regler som är tillsatta av staten
- Genom konsekvenserna av individens beslut på den fria marknaden
- Genom de sociala mekanismer i samhället som bygger på debatt och överenskommelser inom frivilliga organisationer. (Edwards 2004:11)

Detta liknar Diamonds tanke, om att civilsamhället skulle vara de icke statliga organisationer som med sin övertygelse och idéer söker förbättra de samhälliga och statliga strukturer som finns (Encarnación 2004:24). Frågan som kommer upp här är om det verkligen räcker för att definiera civilsamhället i våra studieobjekt, Baskien och Katalonien. Kanske har civilsamhällets organisationsförmåga strypts av olika politiska själ. Det civila samhället måste inte alltid organisera sig och aktivera sig så som det skrivs i den neo-Toquevillianska skolan. Encarnación talar i sin bok *The myth of civil society* om mediterranean lounging. Vi menar att civilsamhället ändå finns där som en passiv aktör

Nancy Bermeos mer neutrala beskrivning av civilsamhället som tredelat tycker vi gör civilsamhället mer rättvisa då hon menar att civilsamhället kan vara något gott, ont eller något annat (Encarnación 2004:25).

Vi håller med om att ett civilsamhälle antingen kan vara starkt organiserat så som i fackföreningar och studentkårer men att det även kan vara mer löst sammansatt (Rothstein 2003:65).

Spaniens civilsamhälle är svårt att upptäcka om man bara använder sig av t.ex. Diamonds teori. Civilsamhället i Spanien har varit svagt rent organisationsmässigt men socialt har det varit livligt. Meditterreanean lounging är en term Encarnación använder för att beskriva det spanska civilsamhällets karaktär. Med detta menas att man träffas utanför hemmet på barer och caféer. Familjen har dessutom en helt annan roll i det spanska samhället precis som i många andra katolska

latinokulturer. Att man bygger upp sin tillvaro kring kärnfamiljen menar Encarnación bidrar till en låg tillit till andra medmänniskor. Man litar på familjen men inte på medlemmarna i en organisation. I mitten av 80talet var det stor arbetslöshet i Spanien och många organisationer förlorade sina medlemmar. Den socioekonomiska biten har också haft sin inverkan på det spanska civilsamhället. De spanska kvinnorna har varit ännu mindre representerade i de officiella organisationerna, så som fackföreningar. Detta kan förklaras med just bilden om kärnfamiljen och att kvinnan kom in på arbetsmarknaden långt mycket senare än mannen jämfört med övriga moderna Europa.

Vissa menar på att då Spanien övergick till demokrati valde man att bryta helt med den auktoritära strukturen, vilken under Franco-eran genomsyrade hela samhället. På grund av detta är spanjorer ovilliga att organisera sig i sammanslutningar vilka följer ett hierarkiskt mönster. (Encarnación 2003:57)

Vad kom först civilsamhället eller politiken? Dilemmat om hönan och ägget blir aktuellt när det civila samhället ska få sin plats i utvecklingen av nationalism. Breuilly menar att allt är politik och att politik är makt. Politiken genererar nationalism men vad genererar politiken? Är det civilsamhällets struktur som genererar uppkomsten av nya nationalistiska partier. När det civila samhället var svagt pga. Svält och förtryck så låg nationalismen lågt. Politiken var den samma. Politiken kan ge förutsättningar för nationalism och kan föra en nationalistisk politik.

7 Analys

I vissa stater utmanar separatistiska nationalistiska grupper centralmakten. Tävlan gäller vilken grupp folket identifierar sig med och känner lojalitet mot. (Breuilly 1993:255) Vi anser att ETA är ett exempel på en sådan nationalistisk grupp. Den nationalistiska politiken berör alltid många eftersom de nationalistiska rörelserna anser sig tala för hela sin region trots att en majoritet eventuellt inte instämmer i de regionbaserade nationalistiska åsikterna (Breuilly 1993:19). Kellas definierar som sagt nationalism som den uppfattning medborgarna har av nationen. Vilket intresse och vilket medvetande om nationen som finns. I Linz och Stepan's bok *Problems of democratic transition and consolidation* behandlas frågan om nationalkänsla genom att ställa frågan: Hur stolt är du över att vara: spanjor, bask och katalan.

I Katalonien svarade 73 % att de är stolta över att vara spanjorer och 82 % är stolta över att vara katalaner. I Baskien blev däremot svaren att 44 % känner sig stolta över att vara spanjorer och 69 % är stolta över att vara basker (Linz och Stepan 1996:102, 103). Resultaten i Baskien menar vi kan ha många förklaringar. En förklaring skulle kunna vara att man i Baskien inte vågar vara stolt över att vara bask p.g.a. de kopplingar många gör till terroristorganisationen ETA. I Katalonien är man relativt stolt både som spanjor och katalan.

Då man studerar nationalism kan man fokusera på klass, ekonomi, kulturell identitet eller på nationalism som ett psykologiskt värde för människan. Men Breuilly menar att alla dessa tillvägagångssätt att studera nationalism pekar på samma sak – att nationalism är en form av politik. (Breuilly 1993:14) Den stora mängden av påverkande krafter utesluter ett sådant tillvägagångssätt där man studerar sociala klasser eller andra socioekonomiska påverkningsfaktorer. (Breuilly 1993:19) Breuilly menar alltså att det verkliga målet med nationalism är politiskt i sin natur. Men det kan dock finnas en opolitisk grund till uppkomsten och blomstringen av nationalism i ett specifikt område. (Breuilly 1993:14)

Genererar statens politiska agerande och beteende ett visst typ av civilsamhälle som förs vidare från generation ett så kallat transgenerational fenomen? Att det är i politiken som man kan hitta orsaken till att den uppstår men att man i civilsamhället kan få förståelse för dess kraft.

När vi studerade det civila samhället i Baskien och Katalonien så var det känslan av nationalism som stack ut. Nationalism i sig kan ses som ett separat studieobjekt. Men det är intresset och medvetenheten om nationen i det civila samhället som gör nationalismen möjlig. Förklaringen till varför det ser ut så Menar John Breuilly finns i politiken och inte främst i civilsamhället. Svaret finns där makten finns i den politiska apparaten.

Istället för att behandla kultur, klass med mera skulle Breuilly kunna beteckna dessa påverkningsfaktorer som civilsamhälle. Politiken och det civila samhället är

två skilda delar. Nationalism kan härledas från civilsamhället. Och civilsamhället är därmed en stark faktor som man ej kan bortse från.

I Breuillys teori spelar politiken den viktigaste rollen i genererandet av nationalism. Nutidshistoriskt har Katalonien och Baskien utsatts för samma förtryck, samma ledare, samma politik och även samma rättigheter i konstitutionen.. Katalonien och Baskien har även andra likheter så som starka industristater och egna erkända språk. Hur de har spelat sina kort skiljer sig däremot. Hur kan man då förklara varför den nationalism som uppstått har uppstått pga. Politik eller är det civilsamhällets struktur som gett upphov till den nationalism som hela tiden strävar efter mer självstyre.

Många stora studier av nationalism förnekar de politiska målen med nationalismen. Ibland har teoretiseringar om nationalism haft politik i centrum men ändå kopplas det inte ihop med vad som är mest essentiellt i ämnet. (Breuilly 1993:14)

Breuilly strävar efter att ta den politiska biten i nationalismen på allvar och undersöka många fall av helt olika typer av nationalism för att söka efter generella mönster. Han menar att det enda sättet att lyckas med detta är genom att studera och jämföra de historiska bakgrunderna. (Breuilly 1993:14)

Breuilly ville aldrig skapa en teori kring nationalism, då han inte tror på stora teorier som syftar till generella förklaringar. Vad han ville med sin teori var att bygga upp ett ramverk för hur man studerar ämnet nationalism (Özkirimli 2000:104).

	Opposed to non-nation states	Opposed to nation-states
Separation	Magyar, Greek, Nigerian	Basque, Ibo
Reform	Turkish, Japanese	Fascism, Nazism
Unification	German, Italian	Arab, Pan-African (Breuilly 1993:9)

Då en nationalistiska opposition önskar att bryta sig loss från nationalstaten placera de under separationskategorin. Gruppen kan förespråka nationalistiska reformer eller att regionerna eller staten ska enas.(Breuilly 1993:9) Unification nationalisterna försöker att ena de självständiga nationerna inom staten. Genom ett gemensamt enat politiskt system menar de att den så kallade sanna nationalandan uttrycks. Sovjetunionen var ett exempel på detta. (Breuilly 1993:255)

Baskien passar kanske inte in i den figur som Breuilly ritar upp. Var gör man om politiken åberopar etniska anledningar till sin strävan efter självstyre? Är det då politiken som föder nationalismen eller är det en fråga om etnicitet? Att Breuilly tar upp just Baskien som exempel är olyckligt eftersom det finns starka motbevis om att nationalismen i den regionen beror på ren politik och maktföring. Katalonien däremot passar in under separationskategorin.

Breuilly delar in studiet i två procedurer:

- 1. Förarbetet: Först vill han reda ut vilka olika typer av nationalism som finns. Breuilly menar att nationalism kan se så olika ut beroende på vilket fall som studeras så en generell förklaring finns inte. När man identifierat grupperna väljer han ut några fall i var grupp och jämför dessa genom att använda samma analysmall och komparativa redskap. (Özkirimli 2 000:105)

För Breuilly handlar nationalism som sagt om politik. Vill man få en generell bild av nationalism så måste man utgå ifrån politiken (Özkirimli 2 000:105). Med politik menar Breuilly makt. Vikten ligger alltså i att studera utvalda fall utifrån vilken makt staten utövar. Den generella frågan man då bör ställa sig när man systematiskt jämför fall är vad i den moderna politiken det är som gör nationalism så viktigt (Özkirimli 2 000:105).

- 2. Steg två är att relatera nationalismen till modernisering. Hur har moderniseringsprocessen bidragit till den nationalism som finns i ett specifikt fall? (Özkirimli 2 000:106)

Baskiens industrialisering lossnade omkring 1880, i provinserna Viscaya och Guipúzcoa. De övriga provinserna som t.ex. Navarra och Avala industrialiserades inte förrän 80 år senare. Vad som utmärker den Baskiska kapitalismen är monopoliseringsgraden och den tunga industrins. Många av de baskiska banker som än idag är verksamma grundades på den här tiden. De nyuppkomna företagen ägdes av familjer. Man talade om en baskisk oligarki som är kvar än idag. (Scotoni 1986: 19,20) Katalonien genomgick mellan 1725 och fram till 1700-talets slut ett ekonomiskt uppsving. Industrin och handeln kom igång och invånarantalet fördubblades. Utvecklingen var snabb och till och med så stark att det drogs paralleller till utvecklingen i England.(Scotoni 1986:131) Till skillnad från Baskien var det inte de tunga industrierna som främst blomstrade utan det var småbönderna och detaljhandeln. Statens roll i den ekonomiska utvecklingen var knapp. Det var civilsamhället som var den drivande kraften och som senare startade vetenskapliga akademier.(Scotoni 1986: 132)

Industrialiseringen kom relativt tidigt i Katalonien och Baskien. Regionerna har gemensamt att den på dessa platser kom tidigare än vad den gjorde i resten av Spanien. (Encarnación 2003:58) Faktumet att Baskien och Kataloniens ekonomier var långt mer avancerade störde Franco. Som satte in extra skatter och gav dem mindre pengar till offentlig verksamhet. (Widqvist 1992: 111)

Den ekonomiska utvecklingen blev en del i självständighetskampen. Faktumet att det ekonomiskt har gått bra för regionerna tror vi har givit större självförtroende.

- 3. Steg tre handlar om att staka ut relationen mellan den historiska transformation som moderniseringen innebär med nationalistisk politik. (Özkirimli 2 000:106) Den historiska jämförelse av Baskiens och Kataloniens modernisering har kanske egentligen inte så mycket att göra med graden av nationalism i dag, utan snarare med den ekonomiska särbehandlingen som regionerna utsattes för av under Franco. Denna diskriminering genererade misstroende gentemot centralmakten. Befolkningen anförtror sig därför inte idag till staten

och är osäkra på om de verkligen vill deras bästa, regionerna däremot har alltid verkat för folkets bästa.

På framförallt två punkter har Breuilly kritiserats.

- Att hans teorier negligerar de prehistoriska etniska band som har funnits innan staten.
- Breuillys teori kan inte förklara varför så många människor är beredda att dö för sin stat. (Özkirimli 2000:121) Vi vill också tillägga att man också är beredd att döda för sin nation, så som vissa ETA-medlemmar har varit.

Meningen med civilsamhället under upplysningen var att skydda mot statens möjliga intrång på de nyskapade mänskliga fri- och rättigheter genom frivilliga organisationer. En av de största entusiasterna inom denna tankeskola var Alexis de Tocqueville. På senare tid har dessa tankar utvecklats för att passa in på vårt moderna samhälle och den skola benämns som den neo-Toquevillianska. (Edwards 2004:11)

Enligt den neo-Toquevillianska skolan kan samhällen organisera sig på tre plan, tre arenor:

- Genom de lagar och regler som är tillsatta av staten.
- Genom konsekvenserna av individens beslut på den fria marknaden.
- Genom de sociala mekanismer i samhället som bygger på debatt och överenskommelser inom frivilliga organisationer. (Edwards 2004:11)

Detta liknar Diamonds tanke, om att civilsamhället skulle vara de icke statliga organisationer som med sin övertygelse och idéer söker förbättra de samhälliga och statliga strukturer som finns (Encarnación 2004:24). Man kan ställa sig frågan om detta verkligen räcker för att definiera civilsamhället i våra studieobjekt, Baskien och Katalonien. Kanske har civilsamhällets organisationsförmåga strypts av olika politiska själ. Det civila samhället måste inte alltid organisera sig och aktivera sig så som det sägs i den neo-Toquevillianska skolan. Encarnación talar i sin bok *The myth of civil society* om mediterranean lounging Vi menar att civilsamhället ändå finns där som en passiv aktör. (Encarnación 2004:57)

Nancy Bermeos mer neutrala beskrivning av civilsamhället som tredelat tycker vi gör civilsamhället mer rättvisa då hon menar att civilsamhället kan vara något gott, ont eller något annat (Encarnación 2004:25).

Vi håller med Rothstein om att ett civilsamhälle antingen kan vara starkt organiserat så som i fackföreningar och studentkårer men att det även kan vara mer löst sammansatt (Rothstein 2003:65).

Autonomi i Katalonien och Baskien vilar på fasta grunder. Lingvistiskt, historiskt, ekonomiskt och identitetsmässigt särskiljer sig dessa två regioner. Och detta ger sig i uttryck i bildandet av regionellt förankrade partier. Strävan mot självständighet finns inom vissa sektioner på den politiska arenan i de båda regionerna. Enligt Lawlor och Rigby är denna – minoritetens önskan – ett hot mot Spanien som en enad demokratisk nation. (Lawlor och Rigby 1998:35-36) De nationalistiska partierna förespråkar separation från staten eller autonomi. Det

finns också ett val mellan socialism, liberalism, konservatism eller något där emellan. (Kellas 1998:110)

De nationalistiska partiernas historia började i slutet av 1800-talet i både Katalonien och Baskien. Alltsedan denna tid har de utvecklats och verkat, dock var verksamheten begränsad under Franco regimen på grund av förbud. (Kellas 1998:108)

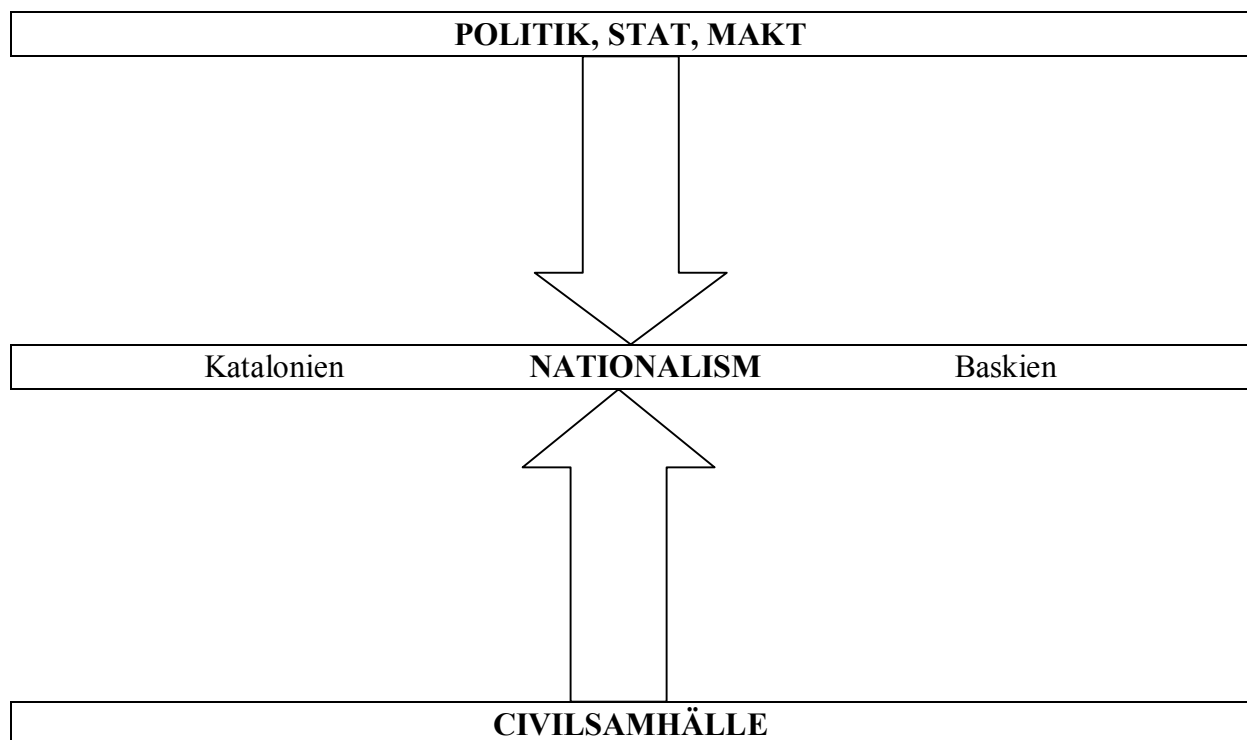
De katalanska politiska relationerna med centralmakten är mycket bättre än relationerna Baskien – centralmakten emellan. Övergivandet av makt till den autonoma förvaltningen har också skett smidigare i den förstnämnda regionen. (Scotoni 1986: 156) I de landsöverskridande spanska valen har dock de två ledande partierna i de båda regionerna fått sämre resultat jämför med de regionala valen. Att rösta efter sin traditionella bakgrund är alltså mindre vanligt i valen på statlig nivå. (Kellas 1998:109) De nationalistiska partierna har inte stort stöd eller representation i det spanska parlamentet. (Kellas 1998:110)

Vi tror att dagens självständighetssträvan och därmed även den regionbaserade nationalismen, är en reaktion på Franco-erans kulturella förtryck och fokusering på en enad stat med centralistisk maktfördelning. Kanske har det spanska politiska makthavarna satsat för lite kapital och tanke på att stärka den spanska nationalkänslan. I USA har staterna mycket mer självstyre – till och med egna lagverk – men amerikanerna präglas ändå av en stark nationalism eller patriotism. Vi menar att de är stolta över att vara amerikaner, och de tycks identifiera sig mer som amerikan än som exempelvis Floridabo.

Det amerikanska och spanska fallen vad gäller nationalstatsnationalism och självbestämmande har inte många likheter och kanske är det just därför Spanien inte kan fungera som en federation av självstyrande regioner och samtidigt vara en enad nation på det känslomässiga planet där man främst identifierar sig som spanjor. I dagsläget känner galicierna, katalonierna, andalusierna och baskerna sig i första hand inte som spanjorer och därför måste upplösningsprocessen av den spanska staten fortsätta. Hade nationalstatsnationalismen varit starkare, hade frågan om autonomi inte behövt bli en fråga om regionalnationalism. Vi funderar dock på om det är möjligt att utifrån Madrid, jobba för en starkare nationalkänsla eller om de hade fått folket att föra tankarna tillbaka till Francos propaganda under diktaturen.

Under ett kapitel om separatistisk nationalism i nya stater talar Breuilly om hur rörelser som vill framhäva den sub-nationalistiska (underordnad centralmaktens nationalistiska känsla) identiteten, försöker förstärka sin påverkan. Breuilly hävdar att det finns tre vägar att gå. Man kan försöka få centralstaten att kännas större förtroende för regionen och ge de större makt i staten. En annan väg att gå är att försöka reducera makten som politikerna i centralstaten besitter genom att konstituera om ökad federalism och arbeta för delvis andra rättigheter i regionen. En tredje väg att gå är att (eventuellt som en förlängning av den andra vägen) ansöka om självständighet. (Breuilly 1993:259) Vi vill placera in placera Baskien på alternativ tre och Katalonien någonstans mellan kategori ett och två.

8 Slutsats

Denna modell är en egen komponering som beskriver vår slutsats. Vi märkte att det fattas något i Breuilys teori, då vi applicerar den på fallen Baskien och Katalonien. Vi hade kunna välja en annan teori som utgår från de etniska förutsättningar och då kommit fram till en helt annan slutsats. Men eftersom Spanien under Francotiden präglades av en stark centralisering av makten och eftersom Breuilys teori är en historisk jämförelse så var politiken som utgångspunkt den som kändes mest användbar.

Vårt försök till att vara teoriutvecklande är kanske inte banbrytande men vi vill ändå lyfta fram civilsamhällets roll. Idag när makten är väldigt decentraliserad i Spanien, kommer det ändå upp förslag om större autonomi, detta sker exempelvis i Andalusien. Det kan bero på att den mer decentraliserade politiken har inspirerat andra regioner så som Andalusien. Utan civilsamhällets önskan om ökat självstyre hade den regionalistiska politiken i Andalusien bara varit just politik och inget annat. När centralmakten inte längre kan hota till sig beslut, blir civilsamhällets roll viktigare i frågan om beslutstagande. Frågan om autonomi behöver kanske inte i de övriga regionerna bli en fråga om nationalism, så vida inte centralmakten förtrycker civilsamhällets önskningar.

9 Källförteckning

9.1 Litteraturförteckning

Ahrne, Göran. Papakostas, Apostolis. 2002. *Organisationer, samhälle och globalisering*. Lund: Studentlitteratur

Balcells, Albert, 1996. *Catalan nationalism*. London: Macmillan Press Ltd.

Breuilly, John, 1993. *Nationalism and the state*. Andra utgåvan, Manchester: Manchester University Press.

Conversi, Daniele. 1997 *The Basques The Catalans and Spain*. London: C. Hurst & co.

Encarnación, Omar G. 2003. *The myth of civil society: Social capital and democratic consolidation in Spain and Brazil*. New York: Palgrave Macmillian

Edwards, Michael. 2004. *Civil Society*. Cambridge: Polity Press.

Esaiasson, Peter. Giljam, Mikael. Oscarsson, Henrik. Wängnerud, Lena. 2004. *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik.

Kellas, James G. 1998. *The politics of nationalism and ethnicity*. Andra upplagan, London: Macmillan Press Ltd.

Kurlansky, Mark. 1999. *The Basque history of the world*. New York: Walker Publishing Company.

Lawlor, Teresa. Rigby, Mike. 1998. *Contemporary Spain*. London: Longman.

Lindqvist, Herman. 1991. *Historien om Spanien*. Höganäs:Norstedts

Linz, Juan J. Stepan, Alfred. 1996. *Problems of democratic transition and consolidation*. London: The Johns Hopkins University Press.

Malmström, Cecilia. 1996 *Tjugo år senare- Spanien efter Franco*. Del 1. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet.

Rothstein, Bo. 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag.

Scotoni, Pau Puig i. 1986 *Baskien och Katalonien*. Lund: Kursverksamhetens Förlag.

Widqvist, Ulf-Göran. 1992. *Spanien i backspegl*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan.

Åberg, Alf. 1965. *Baskerna- ett frihetsälskande folk*. Stockholm: Natur och Kultur.

Özkirimli, Umut, 2000. *Theories of nationalism*. London: Macmillan Press Ltd.

9.2 Artikelförteckning

Dagens Nyheter, 040225. *Intrigspel gynnar Spaniens konservativa*. Nathan Shachar. www.dn.se

Dagens Nyheter, 051103. *Lång debatt om katalanskt självstyre*. TT-AFP, www.dn.se

Dagens Nyheter, 061102. *Nationalister återtar Katalonien*. Nathan Shachar. www.dn.se

Dagens Nyheter, 070218. *Andalusien friare från Madrid*. TT-AP. www.svd.se

El Mundo, 070516. *El Tribunal Supremo prohíbe la inscripción de ASB en el registro de partidos políticos*. www.elmundo.es

El País, 030910. *Ley de Partidos: las fechas de un litigio*. www.elpais.com

Svenska Dagbladet, 031118. *Nationalisterna vann i Katalonien*. www.svd.se

Svenska Dagbladet, 060122. *Spanien delat om Kataloniens styre*. Håkan Forsberg. www.svd.se

Sydsvenskan, 070403. *Stort tillslag mot baskiska separatister*. TT-AP, www.sydsvenskan.se

The Economist, 031122. *Europe: After Pujol; Catalonia's inconclusive election.* Vol. 369, Iss. 8351; pg. 49

The Economist, 050618. *Europe: Homage to Barcelona; Spain and its regions.* Vol. 375, Iss. 8431; pg. 40

The Economist, 070303. *Europe: The Spanish centrifuge; Spain's regions.* Vol. 382, Iss. 8518; pg. 42